

کشورهایی که به آمریکا پایگاه نظامی داده اند، چه تکالیفی متوجه شان است؟

سه مسئولیت بین المللی دولت‌های پیرامونی ایران

یادداشت

هیبیت الله نژندی منشی، دانشیار حقوق بین الملل در دانشگاه علامه طباطبائی - در نهم اسفند ماه ۱۴۰۴ و در ماه مبارک رمضان، ایالات متحد آمریکا در راستای سیاست «اول اسرائیل» در مشارکت با رژیم صهیونیستی اقدامات مسلحانه‌ای را علیه کشورمان آغاز کرد. در این یادداشت به طور مختصر صرفاً به این مسأله پرداخته خواهد شد که از نظر حقوق بین الملل این اقدامات چگونه توصیف می شوند و حقوق بین الملل چه مسئولیتی را برای مرتکبان در نظر می گیرد. اقدامات صورت گرفته را می توان از دو زاویه حقوق ناظر بر استفاده از زور مسلحانه و حقوق بین الملل بشردوستانه بحث کرد. در این قسمت صرفاً به بررسی این اقدامات از منظر حقوق ناظر بر استفاده از زور مسلحانه پرداخته خواهد شد.

۱. تعریف و ارکان اقدام تجاوز

اقدامات صورت گرفته و در حال جریان توسط آمریکا و رژیم صهیونیستی و همچنین اقدام برخی کشورهای همسایه در اجازه دادن به آمریکا برای استفاده از قلمروشان به‌عنوان پایگاه را می توان از نظر حقوق بین الملل اقدام تجاوز (یا جنگ تجاوزکارانه) دانست. اقدام تجاوز از قلمروکارانه عبارت است از استفاده از زور مسلحانه توسط یک یا چند دولت علیه حاکمیت، تمامیت سرزمینی یا استقلال سیاسی دولت دیگر یا به هر شیوه دیگری که بر خلاف منشور ملل متحد باشد.

بر اساس منشور ملل متحد به موجب بند ۴ ماده ۲، استفاده از زور در روابط نظامی میان دولت‌ها و همچنین تهدید به استفاده از آن ممنوع است. در این خصوص ذکر این نکته لازم است که استفاده از زور نظامی بر خلاف مقررات منشور ملل متحد و مقررات بنیادین حقوق بین الملل مطلقاً ممنوع است. به عبارت دقیق تر، تجاوز علیه دولت یا دولت‌های دیگر نقض قاعده آمره در حقوق بین الملل است. تنها در دو مورد در منشور ملل متحد استفاده از زور مسلحانه مجاز است:

الف: ماده ۴۲ منشور: زمانی که شورای امنیت سازمان ملل متحد طبق فصل هفتم و به موجب ماده ۳۹ ابتدا تهدید علیه صلح و امنیت بین المللی، نقض صلح و امنیت بین المللی یا اقدام تجاوز را احراز نماید و سپس در قالب مواد ۴۱ تا ۴۲ اجازه استفاده از زور نظامی را صادر کند. اقتضای حاکمیت قانون و تفسیر موارد استثنا این است که شورای امنیت باید به طور صریح در تصمیم خود چنین اجازه‌ای را بدهد. بدیهی است که چنین اقدامی باید برای حفظ صلح و امنیت بین المللی یا اعاده صلح و امنیت بین المللی یا وادار کردن به عقب نشینی از مرزهای اشغال شده و توقف اقدامات متخلفانه باشد.

ب: ماده ۵۱ منشور: بر اساس این ماده، وقتی حمله مسلحانه‌ای علیه دولت عضو ملل متحد صورت می گیرد، ممنوعیت توسل به زور یا تهدید به استفاده از آن در بند ۴ ماده ۲، لطمه‌ای به حق ذاتی دفاع مشروع جمعی یا فردی دولت قربانی وارد نمی کند. به عبارت

جهان

سازمان های اطلاعاتی آمریکا هشدار می دهند که جنگ گسترده «بعید» است ایران را سرنگون کند

ترامپ در تله جنگ

تحلیل

واشنگتن پست گزارش داد یک گزارش طبقه‌بندی‌شده توسط شورای اطلاعات ملی نشان می‌دهد که حتی یک حمله گسترده به ایران توسط ایالات متحده بعید است که بتواند جمهوری اسلامی ایران را سرنگون کند، این ارزیابی هوشیارکننده در حالی صورت می‌گیرد که دولت ترامپ شیخ یک کمپین نظامی گسترده را مطرح می‌کند که مقامات می‌گویند «تازه آغاز شده است.»

این یافته‌ها که توسط سه نفر آشنا با محتوای گزارش به واشنگتن پست تأیید شده است، تردیدهایی را در مورد طرح اعلام شده دونالد ترامپ، رئیس جمهور آمریکا، برای «پاکسازی» ساختار رهبری ایران و انتصاب حاکمی به انتخاب خود ایجاد می‌کند.

به گزارش این رسانه آمریکایی افراد آشنا با یافته‌های این گزارش گفتند، این گزارش که حدود یک هفته قبل از آغاز جنگ ایالات متحده و اسرائیل در ۲۸ فوریه تکمیل شد، سناریوهای جانشینی را ترسیم کرد که ناشی از یک کارزار محدود علیه رهبران ایران یا حمله گسترده‌تر علیه رهبری و نهادهای دولتی آن بود. این افراد گفتند که در هر دو مورد، اطلاعات به این نتیجه رسید که نهادهای سیاسی و نظامی ایران با پیروی از پروتکل‌های طراحی شده برای حفظ تداوم قدرت، به تئور آیت‌الله علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب، پاسخ خواهند داد.

الف: تهاجم یا حمله نیروهای مسلح یک یا چند دولت به دولت دیگر

تزدیدی نیست که نیروهای مسلح ایالات متحد آمریکا و رژیم صهیونیستی حملات را بر خلاف هر گونه مجوز قانونی علیه کشورمان شروع کردند و متأسفانه کماکان ادامه دارد.

ب: بمباران قلمرو دولت دیگر توسط نیروهای مسلح یک یا چند دولت یا استفاده از هر نوع سلاحی توسط یک یا چند دولت علیه قلمرو دولت دیگر

نیروهای مسلح ایالات متحد آمریکا و رژیم صهیونیستی در موارد متعدد نقاط مختلفی را در قلمرو کشورمان بمباران کردند و همچنین از موشک و پهپاد علیه کشورمان نیز استفاده کردند.
ج: اقدام یک دولت در اجازه دادن به قلمرو خود که در اختیار دولت دیگر قرار داده است مبنی بر اینکه آن برای تدارک و اجرای اقدام تجاوز علیه دولت ثالث استفاده شود
در برخی از دولت‌های همسایه، ایالات متحده آمریکا دارای پایگاه نظامی است. به عبارت دقیق تر این دولت‌ها بخشی از قلمرو خود را در اختیار دولت آمریکا قرار دادند. ایالات متحده آمریکا از این قلمرو برای اجرای اقدام تجاوز علیه قلمرو جمهوری اسلامی ایران استفاده کرده است. بنابراین اقدام این دولت‌ها، جدای از اقدام خود ایالات متحده آمریکا، اقدام به تجاوز است. اگرچه لزوماً هر اقدام تجاوزی حمله مسلحانه نیست، اما می تواند موجب مسئولیت بین‌المللی دولت میزبان شود. به‌علاوه در احراز مسئولیت کفبری برای جنایت تجاوز نیز باید این نکته را مد نظر داشت. اما در عین حال این نکته را نباید فراموش کرد که حمله مسلحانه ایالات متحده آمریکا علیه کشورمان از این پایگاهها بوده و بنابراین جمهوری اسلامی ایران به طور ذاتی از حق دفاع مشروع برای پاسخگویی نسبت به این حمله و از بین بردن منشأ آن برخوردار است. بنابراین، اقدامات مسلحانه ایران علیه پایگاه‌های آمریکا در کشورهای همسایه نباید به‌عنوان حمله به خود آن کشورها تلقی شود بلکه باید حمله به ایالات متحد آمریکا تلقی شود چرا که در آن پایگاه نیروهای مسلح آمریکا حضور دارند که نماد حاکمیت آمریکا هستند.

۲. مسئولیت بین المللی

در قبال اقدام تجاوز

در خصوص مسئولیت طبق حقوق بین الملل می توان از دو نوع مسئولیت در اینجا صحبت کرد:

الف: مسئولیت بین المللی
خود این نوع مسئولیت را باید در دو بخش بحث کرد:

نخست: مسئولیت بین المللی دولت

به موجب حقوق بین الملل، هر

👁️

حقوق بین الملل بخوبی معیارها و قواعد را مشخص کرده است. اقدام ایالات متحد آمریکا، رژیم صهیونیستی و برخی کشورهای همسایه اقدام

تجاوز و عمل متخلفانه بین المللی است

که موجب

مسئولیت

بین المللی

و مسئولیت

کیفری است

عمل متخلفانه بین المللی دولت موجد مسئولیت بین المللی آن دولت است. بنابراین اقدام ایالات متحده آمریکا و همچنین رژیم صهیونیستی که به طور آشکارا بر خلاف و نقض حقوق بین الملل باشد منجر به مسئولیت بین المللی می شود. افزون بر آن، اقدام دولت‌های میزبان نیز یک عمل متخلفانه بین المللی است چرا که آنها علم و اطلاع داشتند که از قلمرو آنها برای ارتکاب یک عمل متخلفانه بین المللی استفاده می شود و بنابراین دارای مسئولیت هستند. آخرین مسئولیت این است که همه دولت‌های مسئول باید بلافاصله عمل متخلفانه خود را پایان دهند و نقض حقوق بین الملل را متوقف سازند. به‌علاوه دولت‌های میزبان باید بطور قاطع و جدی مخالفت خود را با حضور این نیروها و استفاده از قلمرو آنها برای یک عمل متخلفانه بین المللی اعلام کنند. تا زمانی که این عمل متخلفانه وجود دارد مسئولیت آنها نیز پابرجاست.

افزون بر توقف عمل، ملزم به جبران خسارت‌ها هستند. علاوه بر جمهوری اسلامی ایران، به نظرم دیگر کشورها نیز می‌توانند به مسئولیت بین المللی دولت‌های متخلف استناد کنند چرا که ممنوعیت عمل تجاوز یک قاعده آمره است. ماده ۴۸ طرح مسئولیت بین المللی دولت این مسأله را پیش بینی کرده است. به موجب بند این ماده، «هر دولتی غیراز دولت زیان دیده حق دارد تا مسئولیت بین المللی دولت دیگر را بر طبق بند ۲ مطرح نماید.»

از نظر حقوق بین الملل، یک دولت ممکن است تعهدی را در قبال دولت دیگر بپذیرد و گاهی ممکن است دولت تعهدی را در قبال جامعه بین المللی در کل بر عهده بگیرد. این نوع تعهدات را تعهدات ارگامس یا تعهد در مقابل همه می گویند. ممنوعیت تجاوز در زمره این تعهدات است. اتفاقاً جمهوری

که ایرانی‌ها به آن پایبندند.» مالونی از مؤسسه بروکینگز گفت: «هیچ نیروی دیگری در داخل ایران وجود ندارد که بتواند با قدرت باقی‌مانده حکومت مقابله کند.» هفته گذشته هم نیویورک تایمز دیگر روزنامه آمریکایی نوشت: «سازمان‌های اطلاعاتی آمریکا در هفته‌های اخیر سناریوهای متعددی را در مورد آنچه که می‌تواند پس از حمله مشترک آمریکا و اسرائیل برای ترور رهبران ارشد و تضعیف دولت فعلی در ایران کرد، تهیه کرده‌اند.» طبق گزارش این روزنامه و به نقل از نهادهای اطلاعاتی واشنگتن، سؤالات زیادی در مورد میزان تلاش ایالات متحده برای

و جنایات جنگی بحث خواهد شد. بنابراین در این جا تمرکز بر مسئولیت کیفری در خصوص عمل تجاوز صورت گرفته است. اگر این عمل توسط فردی که عملاً نسبت به عمل سیاسی یا نظامی دولت کنترل یا هدایت دارد، انجام شده باشد و آن عمل از حیث ویژگی، شدت و گستره نقض فاحش منشور ملل متحد باشد، جنایت تجاوز قلمداد می‌شود.

بدون تردید آن چه که توسط مقامات آمریکایی و رژیم صهیونیستی و همچنین مقامات کشورهای تجاوز را دارد و می‌توان در مراجع صلاحیتدار قرار دادند، انجام شده ویژگی‌های جنایت تجاوز را دارد و می‌توان در مراجع صلاحیتدار مستول را دنبال کرد. تصویب لایحه جنایات بین المللی می‌تواند گام مهمی برای اعمال صلاحیت توسط محاکم جمهوری اسلامی ایران باشد. به‌علاوه در مورد کشورهای مسئول که اساسنامه دیوان و صلاحیت دیوان نسبت به جنایت تجاوز را پذیرفته‌اند نیز امکان ارجاع وضعیت وجود دارد.

بنابر دکتترین تقارن مسئولیت، امکان طرح هر سه مسئولیت وجود دارد. طرح مسئولیت بین المللی دولت مانع طرح مسئولیت بین المللی سازمان و مسئولیت کیفری فردی نخواهد شد.

بنابراین چه که گفته شد حقوق بین الملل بخوبی معیارها و قواعد را مشخص کرده است. اقدام ایالات متحد آمریکا، رژیم صهیونیستی و برخی کشورهای همسایه اقدام تجاوز و عمل متخلفانه بین المللی است که موجب مسئولیت بین المللی و توانست از دولت‌های عضو خواهد که اجازه ندهند از پایگاه‌های خود برای ارتکاب عمل تجاوز استفاده شود.

ب: مسئولیت کیفری فردی

در قبال عمل تجاوز

اینکه در نتیجه اقدام تجاوز، جنایات جنگی یا جنایات علیه بشریت نیز ارتکاب یافته است، تردیدی نیست. در نوشته دیگری درباره مسئولیت بین المللی و کیفری در خصوص نقض‌های شدید حقوق بین الملل بشردوستانه معروف کودکان را به بردگی جنسی گرفتند.

و پست‌های اینترنتی برای مطالعه تغییر دگرش‌ها استفاده می‌کند، گفت حمله به ایران «اثر تجمع دور پرچم» را ایجاد کرده است. فیلترلیز با مطالعه پست‌های ایرانی‌ها در پلتفرم رسانه‌های اجتماعی تلگرام و کپ، یک اپلیکیشن پیام‌رسان ایرانی، وعده‌های تلافی جوانه و تهدید علیه پایگاه‌های منطقه‌ای آمریکا و مراکز جمعیتی اسرائیل را مشاهده کرد. در حالی که چنین احساساتی در طیف گسترده‌ای از پست‌های رسانه‌های اجتماعی تقویت شده است. دیگر کارشناسان نیز با این نظر موافق بودند و گفتند که دولت تهران قدرت ایستادگی دارد.